

Dějiny a organizace TV a sportu 1

Otisky křesťanství v středověkém vývoji Evropy

Školní rok: 2023/2024

První ročník, denní studium

Přednášející: Mgr. Václav Pechman

Kontakt: vasek.pechman@seznam.cz

NARATIVNÍ UCHOPENÍ LIDSKÉHO ŽIVOTA

1. **Přemožení monstra** (souboj s protistranou ohrožující hlavního hrdinu a jeho domovinu)
2. **Z hadráka boháčem** (představitel získává, ztrácí a znovu získává jmění + stává se lepším)
3. **Výprava** (putování do destinace s předmětem/poselstvím + komplikace po cestě)
4. **Cesta a návrat** (přesun do nového prostředí, místní obohacení, získání zkušeností)
5. **Komedie** (Překonání překážek se šťastným koncem, humorné pojetí)
6. **Tragédie** (chybující (původně nezkažený) hlavní hrdina neschopný nápravy)
7. **Znovuzrození** (vnitřní přehodnocení životní dráhy s kultivací vlastní osobnosti)

THE SEVEN BASIC PLOTS

Why we tell stories

CHRISTOPHER
BOOKER

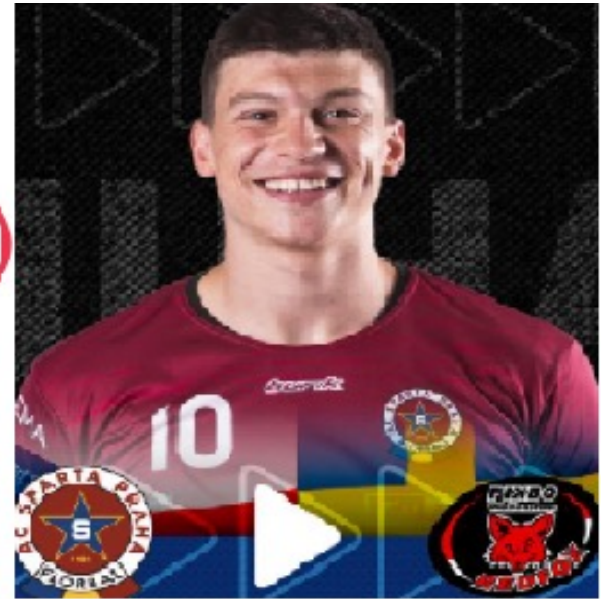
1. Přemožení monstra (James Bond)
2. Z hadráka boháčem (Popelka)
3. Výprava (Pán prstenů)
4. Cesta a návrat (Letopisy Narnie, Avatar)
5. Komédie (Princezna ze mlejna)
6. Tragédie (Joker)
7. Znovuzrození (Já padouch)

THE SEVEN BASIC PLOTS

Why we tell stories

CHRISTOPHER
BOOKER

Středověk (476-1453)

- Barbarská navzájem se likvidující království (=míšení antické základny s barbarskou kulturou Germánů, Keltů a Slovanů)
- Úpadek starých měst a přenesení života na venkov + rozklad společnosti, zhrubnutí mravů, vytlačení kultury na okraj zájmu
- Novým mocenským centrem mladých státních útvarů byl královský dvůr, k jehož ochraně byly následně budovány mohutné hrady

Hrad= vojenské, politické, sociální a kulturní středobod feudálního systému

- Otroctví začíná být považováno za přežitek -> přichází na řadu zotročení ducha prostřednictvím myšlenek
- Společenské dělení: pracující, bojující a modlící se obyvatelstvo

Feudalismus (feudum = pole, půda)

- Panovník = výsostný vlastník veškeré půdy
- Léno = podmíněná držba úřadů a půdy
- Vazal = závazek věrnosti, poslušnosti a službě vůči panovníkovi

Nobiles- šlechta. Privilegovaná vrstva (včetně církve), Ignobiles- poddaní

= Systém vesnic obývaných rolníky, kteří dlužil šlechtici nájemné a pracovní služby. Zatímco rytíři a šlechtici dlužili vojenskou službu panovníkovi výměnou za právo pronajmout pozemky a panství.

“Vazal mého vazala je mým vazalem“*

*Vazal mohl mít subvazaly, čímž vznikl systém pyramidy s rolníky na nejnižší příčce a panovníkem na vrcholu

TOUTATIS

Kelti

ochranné božstvo

ÓDIN

Germáni

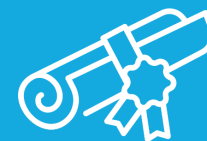
otec veškerenstva

RADEGAST

Slované

kmenový bůh

Křesťanská ideologie

= určující motiv středověké evropské společnosti + dostatečně atraktivní výklad světa po rozpadu dosavadních společenských struktur

- Křesťanství navazuje na židovství a skrze něj až do starověké Mezopotámie.

= proti pohanským svátkům, proti rozmařilosti a zhýralosti římského světa

„Svět je dílo božského stvořitele, který jej vytvořil na základě svého slova, protože je vševědoucí, všudypřítomný a všemohoucí. „

Dílem boha je i člověk. Tělo z hmotné a pomíjející hlíny, vdechnutá duše nesmrtelné povahy.

Sblížení člověka s bohem = pěstování duše a potlačování těla

Křesťanský bůh přijímal jediné dary a obětiny-duše očištěné od hříchu

- Křesťanství připravuje člověka na posmrtný život, skutečný život je pouhou přípravou, takže se v ní nemá nikdo zdržovat péčí o hříšné tělo

Desatero Božích přikázání

1. V jednoho Boha věřiti budeš.
2. Nevezmeš jména Božího nadarmo.
3. Pomni, abys den sváteční světil.
4. Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi.
5. Nezabiješ.
6. Nesesmilníš.
7. Nepokradeš.
8. Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému.
9. Nepožádáš manželky bližního svého
10. Aniž požádáš jeho statku.

Tělesná kultura středověku

Tělo = nečisté, hříšné, smrtelné (má se trápit, trýznit a bičovat)

Duše = božská a nesmrtelná

- Odraz odporu k fyzice je znatelný ve filozofii, literatuře a výtvarném umění. Potlačování nahoty, fyzické lásky, a tedy i tělesné výchovy
- Religiozita a asketismus se projevily v úpadku hygieny a aktivního využívání volného času.

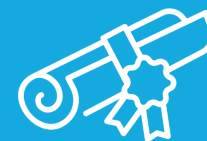
+ Velká města bez kanalizace, problematika nezávadnosti vodních zdrojů - katastrofický dopad morových a jiných epidemií na hustě zalidněná města s nízkou obranyschopností zapříčiněnou deformovaným životním stylem.

I společenskou ideologii, pronikaly i do... rozkládaly.

V rámci rytířského ideálu se v době klasického feudalismu zrodil současně i určitý ideál fyzické krásy. Tento ideál však nebyl ideálem nahého těla, ale naopak těla co nejvíce a především co nejnádherněji oblečeného. Krásný rytíř, to znamenalo především rytíř s krásnou zbrojí, s krásným oděvem i s krásným koněm. V bohaté soudobé literatuře nacházíme jen sporadické zmínky soustředující se současně pouze ke všeobecnému požadavku krásné postavy. Rytíř měl být štíhlý, pohyblivý, s širokou hrudí a rovnýma nohama.

Také pro ženu stál v popředí především požadavek krásné tváře. Měla mít zlaté, vlnité a lesklé vlasy, hladké čelo, sněhobílé spánky, tmavé, úzké a oddělené obočí, zářivé živé oči a malý pravidelný nos. Tváře měla mít lehce zardělené, ústa malá s plnými rudými rty, malé, bílé, stejnoměrné a hustě rostlé zuby, malou bradu s dolíčkem, malé kulaté uši. Krk měl být přiměřeně dlouhý, bílý, hladký a jemný, hrdlo bílé a tak něžné, že bylo možno pozorovat, jak jím protéká červené víno. Ale i pro krásnou ženu byl akcentován požadavek krásného, bohatě řaseného oděvu.⁵³⁾

Protikladné dobové ideály

SVĚTEC = Příprava na posmrtný život

Chudoba, jednoduchost šatu a potravy

Hladovění, mlčení, únavné modlitby

„Ora et labora“ – modli se a pracuj

HRDINA = Plné prožití pozemského života

Fyzická síla, statečnost, obratnost ve zbrani

Zbožňovaný pro prokázané kvality

Archetypy Karla Velikého a Alexandra Velikého

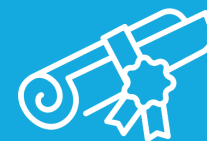
Tělesná výchova rytířů

Vojenská příprava těžkooděnců = jediný ucelený systém středověké tělovýchovy

- **Rytíř**
 - Německy ritter
 - člen královské družiny, válečník na koni, jehož životní náplní je boj
 - šlechtický původ, kodex ctnosti, kult hrdinství, prvek soutěživosti
 - zbožný, velkorysý, statečný, ochotný pomáhat slabším a bezbranným, věrný králi a své dámě
 - vysněný+ nedosažitelný ideál spojovaný často s motivem Panny Marie

Dvoření trvající zhruba 5 let:

- 1)Feignaire- rytíř, který ještě svou lásku nevyznal
- 2)preignaire- rytíř, který své city vyjádřil
- 3)Entendaire- rytíř, jehož láska je dámou přijata.
- 4)Milenec

0-7 let: děti vychovávány matkou

Dvorské mravy a schopnost snášet námahu a nepohodlí (kdo nevydržel, uchýlil se do kláštera a zvolil jinou dráhu)

7-14 let: společný základ pro chlapce a dívky, tzv. pážata na dvoře jiného feudála

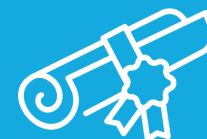
Seznámení se společenským chováním, obsluhou u stolu, tancem a hudbou + chlapci otužování, osvojení ovládání zbraně (kopí, luk, meč), jízda na koni. Výcvik veden dvorním mistrem nebo speciálním učitelem.

14 let: šlechtičtí mladíci přecházeli pod vliv lenního pána jako tzv. panoši.

Služba pánu + participace na válečných taženích a veškerého programu. Nadstavba přípravy v podobě účasti na rytířských hrách a speciálních cvičných turnajů.

- **18-20 let: slavnostní pasování na rytíře**

Očistná lázeň a nový oděv v předvečer ceremonie -> celonoční bdění vstojе v očekávání slavnostního dne -> pasování + připevňování atributů jako zakončení mše.

SEDM RYTÍŘSKÝCH CTNOSTÍ

Jízda na koni

Střelba z luku

Zápas

Šerm

Lov

Hra v šachy

Veršování

SEDMERO SVOBODNÝCH UMĚNÍ

Gramatika

Rétorika

Dialektika

Aritmetika

Geometrie

Muzika

Astronomie

ANTICKÉ CTNOSTI

Víra

Naděje

Láska

Moudrost

Spravedlnost

Statečnost

Umírněnost

Sedm hříchů moderní doby

- Obchod s drogami a jejich užívání
- Znečišťování životního prostředí
- Manipulace s geny
- Lékařské experimenty (výzkum kmenových buněk)
- Život v nadměrném bohatství
- Chování vedoucí k sociální nespravedlnosti
- Chování vedoucí k šíření chudoby

Důvody, kvůli kterým církvev odmítala rytířské turnaje?

"...zakazujeme odpornou zábavu, která se obyčejně nazývá turnaj a k níž se dostavují rytíři, aby spolu navzájem bojovali, čímž je často způsobena smrt lidí a jejich duše se dostávají do nebezpečí. Jestliže některý z nich by byl smrtelně zraněn, má mu být sice na jeho žádost poskytnuta možnost zpovědi, jeho tělu má však být odepřen křesťanský pohřeb."

1178, papež Alexandr III

Rytířské turnaje

- Zastoupené pohanské prvky a rituály
- Speciální forma hry
- Obrat pozornosti od duše k tělu
- Výraz dvoření a milostné hry

a) ORDÁL, tzv. boží soudy, součást řešení právních sporů.

Na život a na smrt/do první kapky krve. Reakce na urážky a obvinění všeho druhu

b) BUHURT, Skupinový turnaj odrážející přípravu na skutečné válečné střetnutí.

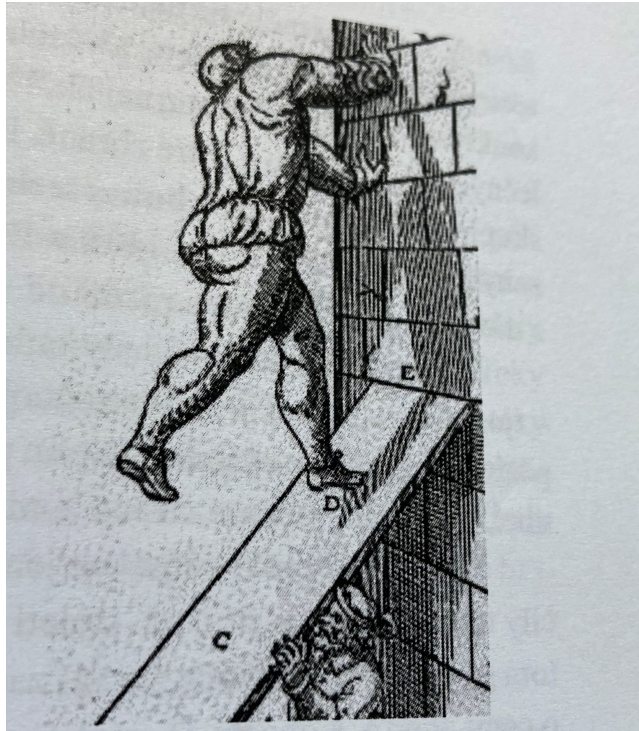
Prudká srážka dvou řad na koních jedoucích protivníků.

c) TJOST– souboje dvojic

DOPROVODNÝ PROGRAM: najíždění proti zdi, běh po šikmé ploše, karusely

*Rytíři používali v turnajích svůj znak, ve válce pak rodový erb

Úpadek rytířského stavu

14.století

- zavedení mantinelu, ohrady, zabraňující srážce koní a umožňující zasažení soupeře dřevcem v plné rychlosti
- -převažující zájem o zábavný, herní cíl turnaje, soutěžení o čest vzácnou výjimkou
- velký počet přihlížejících (urozených i neurozených) diváků

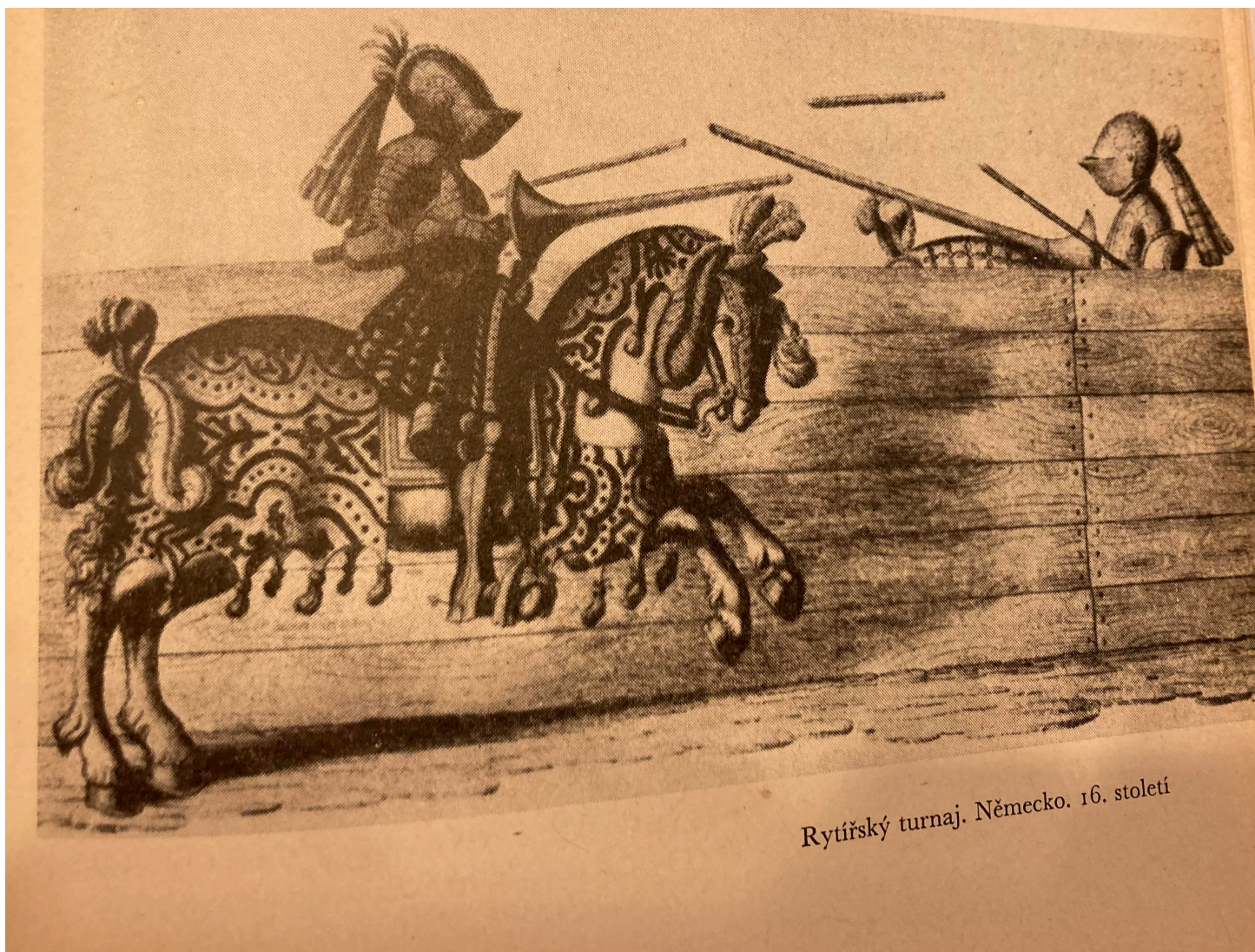
-> boj o ceny (poražený musel své selhání vítězi draze kompenzovat), vítěz získával koně i zbroj

Turnaje pro kořist= nová forma obživy zchudlých rytířů, touha po kořisti->potlačování herních prvků-> vítězství za každou cen

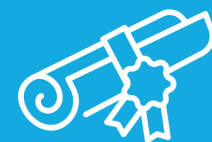
x

Turnaje pro čest- demonstrace dokonalého jezdeckého umění a mistrovství v zacházení se zbraněmi (dodržování pravidel a rytířské chování za všech okolností), cena spíše symbolická

Rytířský turnaj. Německo. 16. století

KŘIŽOVÉ VÝPRAVY (1095-1272)

- Vyhnání muslimů ze svatých měst v Palestině a zavedení křesťanské vlády.

Lenní systém-> vzestup západoevropské ekonomiky-> růst populace->expanze (výchozím bodem bylo Španělsko, konečným cílem Palestina) = ideové zdůvodnění církve v čele s papežem.

„Svatá válka proti nevěřícím, osvobození kolébky křesťanství“

"Bůh tomu chce!" - masová extáze zaštitěná iluzí vyššího principu.

- + zbavení morálních zábran = ventil nenávisti vůči všem odlišnostem, uvolnění moderované krutosti, surovosti a bezohlednosti.
- Pokrytectví církevních představitelů, v němž byly podporovány fyzické výboje, přestože byla veškerá tělesnost zarputile odmítána

"Požehnej tento meč, se kterým služebník tvůj touží ochraňovat a bránit kostely, vdovy, sirotky a všechny tvoje služebníky před krutostí pohanů." (Modlitba z 10. století)

- <https://www.youtube.com/watch?v=vuMt8b4UrcI>

Závěrečné opakování

Jakým způsobem mohl středověký panovník ovládat území, které vlastními silami nedokázal kontrolovat?

Proč se snažila křesťanská církev potírat všechny pozůstatky pohanské vírouky?

Odkud pramení postavení lidského těla na středověkém žebříčku hodnot?

Proč je jediný tělovýchovný systém své doby dohledatelný v prostředí rytířstva?

Jak se proměnily antické a rytířské ctnosti a proč?

Jaký je rozdíl mezi turnajem pro čest a turnajem pro kořist?

Proč církev zaštitila křížové výpravy, přestože odmítala turnaje a jiné fyzické aktivity?

